

Ж.І.Власюк

викладач ЖДУ ім. І.Франка,

М.Житомир

КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ ПОЧУТТЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасний рівень розвитку суспільства, прискорення темпів життя сприяють переоцінці людьми моральних цінностей і настанов, що вимагають кардинальних змін у вихованні дітей і шкільної молоді з орієнтацією на гуманізацію взаємин і разом із тим глибоке розуміння душі іншої людини, що у свою чергу, потребує розв'язання проблеми розвитку почуттєвої сфери, передусім почуття справедливості.

Справедливість є одним з головних критеріїв моральної свідомості. На думку науковців, уявлення про справедливість сформовано у багатьох культурах і є необхідними для регулювання поведінки членів суспільства.

Метою цієї публікації є визначення критеріїв та рівнів сформованості почуття справедливості у молодших школярів.

Зазначимо, що аспекти морально-ціннісного розвитку особистості, що безпосередньо пов'язані з розумінням почуття справедливості, знайшли своє відображення у працях К. Альбуханової-Славської, В. Андрущенко, І. Беха, Л. Виготського, А. Гусейнова, О. Зязюна, Г. Костюка, Б. Ломова, В. Плахотного, С. Рубінштейна, Л. Соханя, А. Швейцара, В. Франкла, Е. Фромма та ін.

Необхідними умовами формування почуття справедливості є створення умов для вияву цієї категорії у взаєминах молодшого школяра з однолітками, учителями, батьками. Організація таких умов має спрямовуватися на виховання у дитини почуття гідності, самостійності, рішучості, принциповості та щирої відкритості, де успіхи дитини цілком залежать від результатів її діяльності.

Поняття «критерій» означає еталон, зразок, властивість, що виражає вищий, найдосконаліший рівень сформованості почуття справедливості [3, 790]. Критерії оцінювання справедливості – ознаки, на підставі яких можна дійти висновку про рівень сформованості почуття справедливості у молодших школярів та оцінити результати виховного впливу.

Обираючи критерії справедливості, необхідно враховувати перспективу онтогенетичного розвитку індивідуума, його соціокультурні детермінанти. Ідея полягає у тому, що критерії уявлення індивідуума про справедливість є результатами його когнітивного розвитку та «накопичення» життєвого досвіду. Важливим фактором залишається дослідження сучасних тенденцій, що свідчать про багато вимірність принципів справедливості як моральних суджень, так і у між групових взаєминах [4, 45].

Г. Левенталь, один із прихильників вивчення цих факторів, виокремив критерії оцінювання справедливого рішення, серед яких: одноманітність (рішення справедливе, якщо воно однаково використане в різних ситуаціях стосовно різних людей); нейтралізація упереджень (процедура справедлива, коли прийняття рішень не залежить від упередження того, хто судить); точність передачі інформації (оцінка, що дає можливість учасникам отримувати точну та багатосторонню інформацію); урахування ціннісних орієнтацій особистості (оцінка справедливості повинна враховувати основні цінності учасників у міжособистісній взаємодії); конкретність (процедура справедлива у тому ступені, у якому є можливість корекції неправильних рішень); етичність (справдливе рішення відповідає етичним та моральним нормам у суспільстві) [5, 193-194].

Зважаючи на ці положення, можна сформулювати таке визначення: головним критерієм почуття справедливості молодшого школяра є усвідомлення і міцність знань стосовно справедливості людини та її місця у суспільстві, орієнтація на соціальні взаємини, стійкість та усвідомлення внутрішніх мотивів, їх дієвість, точність умінь та навичок у діяльності.

Для реалізації дослідження справедливості у молодших школярів необхідно враховувати варіативність можливих прийомів дослідження цієї категорії. Один із таких варіантів може бути таким: щоб зрозуміти, що є справедливість, як вона діє, необхідно зрозуміти, що тоді є несправедливістю, і за якими критеріями її можна оцінити.

У своїх дослідженнях про справедливість та несправедливість у міжособистісній взаємодії І. Бех пропонує такі критерії несправедливості серед учнів.

- *Елементарно свідома:*

- а) *мстива* – учень мстить за завдану колись образу, грубість;
  - б) *корислива* – спеціально не заслужена позитивна оцінка, мета якої: не втратити приятельських стосунків чи допомоги, співчуття, підтримки та ін.;
  - в) *почуттєво-глузлива* – прояв прихильності чи якогось іншого позитивного почуття до іншої людини, яка у відповідь насміхається, глузує, ображає за це;
  - г). *незаслужено-підозрювальна* – безпідставна підозра іншої людини в тому, чого вона не скоїла;
  - д) *незаслужено-докірлива* – незаслужене дорікання іншого;
  - е) *почуттєво-придушлива* – прояв добрих дружніх почуттів до іншого, а у відповідь їх придушення.
- *Самостверджувальна* – у своїх жартах учень звинувачує іншого у поганому вчинку, а у відповідь – образа.
  - *Конформістська* – оцінювання іншого відповідно до оцінки педагога чи авторитетного товарища.
  - *Некомпетентна* – оцінювання іншого без глибокого знання його можливостей, інтересу, психічних станів.
  - *Гіперпохвальна* – завишене оцінювання іншого через емоційну нестриманість, запальність.

- *Емоційно-ситуативна* – орієнтація на актуалізовані почуття до іншого [1, 9-10].

Обґрунтування критеріїв почуття справедливості потребує співвіднесення цього поняття з близькими і суміжними поняттями: *правда, чесність, совість, любов, повага до ближнього* та дає можливість використати проаналізовані поняття як методичний орієнтир у дослідженні. Співвідношення поняття «почуття справедливості» з близькими та суміжними поняттями свідчить про те, що є системо утворювальною основою цих понять.

Поняття справедливості молодших школярів є сукупністю когнітивного, емоційно-ціннісного та поведінкового компонентів, що розвиваються і взаємодіють, утворюючи при цьому певну цілісність і системну якість.

Показники сформованості почуття справедливості молодших школярів у когнітивному компоненті є: розуміння сутності справедливості, механізмів її прояву; знання про норми, цінності, прийняті у соціумі, та усвідомлення доцільності їх дотримання; розвинена рефлексія.

Показники емоційно-ціннісного компоненту відображають: наявність у молодших школярів позитивного емоційного забарвлення під час оцінювання власних справедливих дій та негативні емоції при несправедливих; переживання дитиною несправедливого ставлення не тільки до себе, а й до оточуючих; урахування молодшими школярами емоцій, почуттів, психологічного складу у судженні про інших людей; усвідомлення молодшими школярами справедливості як найвищої цінності для себе; наявності адекватної самооцінки у молодших школярів як важливого складника у вихованні почуття справедливості; здатність мотивувати свою поведінку альтруїстичними настановами; уміння молодших школярів співчувати та спів розуміти, мати бажання допомогти, діяти, керуючись любов'ю та повагою до ровесників та інших людей, як вимагає того людська совість; розвинена емпатія.

Показниками поведінкового компоненту визначено: відповідність рівня ціннісних знань молодших школярів до рівня моральних вчинків, у яких реалізується справедливе ставлення і здійснюється вплив на суб'єкт; розвиток умінь і навичок справедливої поведінки; уміння об'єктивно ставитися до ровесників під час оцінювання їхніх дій і своїх дій; реалізація справедливості як власної цінності у ставленні до ровесників, інших людей і самого себе; здатність дітей розуміти, правильно робити висновки, діяти справедливо; здатність молодших школярів до самоконтролю, саморегуляції та власних дій.

Відповідно до розроблених критеріїв умовно визначені чотири рівні сформованості почуття справедливості молодших школярів: *високий, достатній, середній, низький*.

Таким чином, *високому рівню* притаманні повні та глибокі знання молодшого школяра про справедливе та несправедливе ставлення до інших людей, обґрунтованість, самостійність суджень, здатність зрозуміти інших та правильно робити висновки стосовно них; безпристрасне та уважне ставлення до людей, урахування не тільки результатів, але й мотивів їхньої поведінки. Внутрішні мотиви молодших школярів, у яких виявлено цей рівень, стійкість, їм притаманна адекватність емоційної та поведінкової реакції. Учні з високим рівнем сформованості почуття справедливості у своєму ставленні до ровесників не здатні мститися за завдану колись образу, грубість, нечесність. Такі діти безпідставно не підозрюють іншу людину в тому, чого вона не скоїла, не дорікають незаслужено іншому, некорисливі. Вихованці з цією характеристикою завжди чуйні, здатні співпереживати чужому болю, протистояти несправедливому оцінюванню, здатні об'єктивно оцінити вчинки своїх однокласників, не прилаштовуються до оцінки вчителя або авторитетного товариша, є терпимими та великодушними, не очікують при цьому на вдячність і винагороду.

Характерною особливістю для молодших школярів із *достатнім рівнем* сформованості почуття справедливості є: наявність знань про сутність

справедливої та несправедливої суб'єктивної взаємодії, але ці знання не завжди сповнені усвідомленого розуміння справедливості на особистісному рівні та є нестійкими, адже залежать від настрою та емоційних переживань індивіда. У своєму ставленні до ровесників вони часто виявляють завищене оцінювання через емоційну нестриманість, запальність. Такі діти прагнуть протистояти насильству і несправедливості, але роблять це несвідомо, оскільки не завжди здатні адекватно сприймати емоційний стан інших людей, бачити головне, виокремлювати другорядне та обґрунтовувати свій вибір. Молодші школярі з достатнім рівнем сформованості почуття справедливості виявляють вибірковість щодо уважного та емпатійного ставлення до оточуючих, терпимість і великодушність виявляють лише до тих, кого люблять та поважають.

Середній рівень сформованості почуття справедливості характерний для молодших школярів, які не в повному обсязі мають знання про справедливі та несправедливі стосунки людей. У них недостатньо розвинуте самопізнання та самоусвідомлення, моральні принципи такої дитини мають інтуїтивний характер. Такі діти не завжди адекватно оцінюють власну поведінку, що часто є ситуативною, можуть помститися за завдану колись образу, грубість, не усвідомлюючи наслідків. Учням із середнім рівнем почуття справедливості притаманні недостатньо розвинена особистісна рефлексія та емпатія, їхня великодушність обмежується матеріальною допомогою, вони не можуть адекватно сприймати емоційний стан інших, не враховують їхніх можливостей та інтересів, психічного стану. Для вихованців із зазначеною характеристикою властиві конформістські прояви, схильність прилаштовуватись до думки авторитетних людей. Для того щоб не втратити дружніх стосунків зі своїми ровесниками, вони незаслужено позитивно оцінюють їх, через що втрачається об'єктивність їх судження. Такі учні намагаються протистояти насильству і несправедливості, але роблять це несвідомо, під впливом ситуації, навіювання, коли уявлення про справедливість узяті з реального життя (радіо, телебачення, досвід інших).

Учням із *низьким рівнем* почуття справедливості притаманна відсутність знань. Недостатньою є їх наявність, їхні моральні норми взагалі не є цінністю, вони враховують тільки результат, у них відсутнє управління мотивами особистості. Ці діти не здатні зрозуміти інших, вони не вміють адекватно оцінити власну поведінку, мстяться за завдану колись образу, безпідставно підозрюють своїх однокласників у тому, чого вони не скоїли, незаслужено докоряють, придушують прояв добрих дружніх почуттів. Такі учні орієнтуються тільки на власні інтереси, не переймаються переживаннями своїх ровесників, не в змозі об'єктивно оцінити їх вчинки, орієнтуються на думку авторитетних людей. Байдуже сприймають несправедливе ставлення до людей, до думок та переконань інших проявляють нетерпимість, без поваги ставляться до товаришів, принижуючи при цьому їхню людську гідність. Допомогу надають тільки тоді, якщо про це попросять авторитетні для них люди.

Література:

1. Бех І.Д. Справедливість – несправедливість у міжособистісних взаєминах // Педагогіка і психологія. – 2006. - №1. – С. 5-10.
2. Зверева І.Д., Коваль Л.Г., Фролов П.Д. Діагностика моральної вихованості школярів: Метод. посібник. – К.: ІСДО, 1995.
3. Словник української мови. – Т.1. – К.: Наукова думка, 1970.
4. Соснина Л. Тенденции исследований справедливости в зарубежной социальной психологии // Психологический журнал. – 2006. - №5. – С. 40-49.
5. Leventhal G.S. Karuza J., Fry W.R. Beyond fairness: A theory of allocation preferences // Mikula G. (ed.). Justice and social interaction. – N.Y., 1980.

ДОДАТОК

Розвивальний курс щодо формування почуття справедливості у школярів молодших класів «Чотири кроки до справедливості»

Мета заняття: донести до свідомості учнів, що справедливість – найкраща риса характеру людини; ознайомити з поняттями: *справедливість* та *несправедливість*; розвивати зв'язне мовлення, спостережливість, уміння висловлювати власні судження; виховувати в учнів бажання творити справедливість.

Заняття 1. Лист Її Величності королеви Справедливості

У ч и т е л ь. У далекій країні, в одному королівстві живуть дві королеви – Справедливість та Несправедливість. Ніхто вже не може пригадати, скільки їм років. Вони живуть так довго, що можна сказати, що вони вічні. Королівство поділено порівну між королевами, кожна з них має своїх міністрів. Королеві Справедливість служать Добро, Совість, Чесність, Правда. У королеви Несправедливість – свої міністри: Зло, Брехня, Лицемірство, Безчестя.

Як і у всіх королівствах, у кожній королеві є свої піддані, тобто ті люди, які слугують їм. Громадян королеви Справедливість легко впізнати, вони живуть у злагоді та мирі, бо поважають та розуміють одне одного, завжди чуйні, здатні співпереживати чужому болю, уважні, готові надати допомогу, навіть якщо про це попросять піддані королеви Несправедливість. Вони не здатні мститися за завдану колись образу, грубість, нечесність, не підозрюють безпідставно іншу людину в тому, чого вона не скоїла, не дорікають незаслужено іншого, некорисливі.

На відміну від жителів країни Справедливість, піддані королеви Несправедливість безпідставно підозрюють своїх громадян у тому, чого вони не скоїли, незаслужено докоряють їм, мстяться за завдану колись образу. Вони без поваги ставляться до інших, цікавляться лише собою, не переймаються переживаннями своїх рідних та близьких. А ще підданим королеви Несправедливість байдуже, коли вони бачать, що з іншими громадянами їхнього королівства поводяться несправедливо.

- Діти, ви б хотіли жити у країні Несправедливість та спілкуватися з її громадянами? Чому?

- А знаєте, чому я розповіла вам про ці країни? Учора надійшов лист від королеви Справедливість, ось він. (*Учитель показує лист, відкриває його.*)
Давайте разом прочитаємо.

«Любі діти!

До вас звертається королева Справедливість. У нашому королівстві сталася біда – королева Несправедливість разом зі своїми міністрами оголосила війну моєму королівству. Так вийшло, що королівство несправедливість стало сильнішим за моє, бо кожна людина, яка скоїла несправедливий вчинок, із часом потрапляє саме в це королівство, і воно щоразу збільшується. Якщо ви, дорогі діти, не допоможете нам, правитиме королівство Несправедливість, і весь світ опиниться в темряві, а головне – постраждають жителі моєї країни, Несправедливість їх знищить. Шлях до мого королівства довгий і тернистий, ви мусите подолати багато перешкод. А найважче те, що потрапити до мого королівства може тільки справедлива людина. Ваш учитель – розумний та справедливий, він знає все про мою країну та допоможе вам стати справедливими, чесними, правдивими та щирими дітьми. Він покаже вам дорогу до мого королівства, а я разом із своїми підданими чекатиму на вашу допомогу. Поспішайте! З повагою до вас, ваша королева Справедливість»

- Хто хоче вирушити в подорож та допомогти королеві Справедливість?

- А ви пам'ятаєте, які люди можуть потрапити до королівства?

- Перш ніж вирушати у подорож, ми маємо запам'ятати такі правила.

Правила королеви Справедливість

Правило перше – з повагою ставитися до себе та оточуючих.
Правило друге – уважно ставитися до всіх людей.
Правило третє – зберігати свободу інших людей.
Правило четверте – співпереживати чужому болю.
Правило п'яте – завжди надавати допомогу всім, хто її потребує.
Правило шосте – не мститися за завдану колись образу, грубість, нечесність.
Правило сьоме – не підозрювати безпідставно іншу людину в тому, чого вона не скоїла.
Правило восьме – не дорікати незаслужено іншим.
Правило дев'яте – не бути корисливим.
Правило десяте – бути правдивим, чесним, добрим, щирим, принциповим.

- Для того щоб краще запам'ятати ці правила, давайте розглянемо таку ситуацію.

Діти бігали у дворі. Сергійко впав та забився, з рани полилася кров. Хлопчик заплакав. Дмитро підійшов до нього та сказав: «Що ти тут розревівся? Заживе твоє коліно!»

- Як ви оцінюєте вчинок Дмитра?
- Як необхідно було вчинити Дмитрові?
- Які правила королеви Справедливості порушені Дмитром?

Підсумок заняття.

Заняття 2. Справедливі та несправедливі вчинки

1. Робота з текстом повідомленням.

Справедливість – любов людей до істини, стійкість і твердість у добродіянні, мужність, терпіння і віра. Жодні негаразди не зможуть їх зрадити правди.

Справедливість – це добродіяння, протилежне марнотратству (лицемірство, лестоці, безсовісність, заздрість, самовиправдовування).

- Як ви розумієте це повідомлення?

- Що допомагає людині прожити життя праведно?

2. Читання народної казки «Визволив із біди».

Раніше люди важко працювали на панів у економія, терпіли несправедливість і збитки. Та найгірше було в тих господарствах, де господар зневажав заробітчан. В одній економії був пан лютий і злий, наче звір. Доходило до того, що він бив людей, годував тільки хлібом і пісною кашею. Якось приїхав до того пана молодий чоловік. Походив по господарству, а коли все роздивився як слід, вирішив поцікавитися в багатого господаря:

- А чому люди такі виснажені? Чим ти їх годуєш?

- Вівсянкою, - відповідає пан. – А чим же ще годувати?

- І тільки?! – не приховуючи здивування, вигукнув гість.

- А що їм, ледарям, ще треба... Хай воду п'ють.

Замислився чоловік і вирішив якось допомогти знедоленим заробітчанам. Пішов до них у пшеничне поле, де вирувала робота, й каже:

- Вашого бездушного та нерозумного господаря потрібно провчити. Щойно він сюди прийде наступного разу, облиште роботу і починайте іржати як коні та бити ногами землю, наче копитами.

Порадив таке чоловік і повернувся назад до будинку. За якийсь час приїздить пан із гостем на поле виконану роботу перевіряти. Що тут одразу зчинилося! Почали заробітчани голосно іржати та ще ногами тупотіти! Страшний гвалт учинили!

- Що це з ними?! – злякано запитує господар свого гостя. – Чи не подурили?

- Та це, напевно, від того, що годуєш кінською їжею, - відповів чоловік. – Якщо продовжуватимеш її давати, то ще гірше стане!

- Ой, лишенько! Хто ж землю оброблятиме, у господарстві поратиметься та мене доглядатиме? – пробелькотів пан. – Більше не буду...

Відтоді господар краще почав годувати людей.

- У чому виявлялася несправедливість пана стосовно заробітчан?

- Як поставився гість до знедолених людей?
- Порівняйте вчинок пана та гостя.
- Які правила королеви Справедливість були порушені паном?

3. Аналіз ситуацій.

1) На великій перерві всі гралися у дворі. Катруся випадково перечепилася та впала. Її однокласники почали сміятись. А дівчинці хотілося розплакатись через біль і образу. Раптом до неї підійшов її сусід Сергійко і допоміг дівчинці підвестися.

2) Мама дала Петрикові цукерки для того, щоб він пригостив однокласників. Коли Петрик прийшов до класу, побачив там Сашка, який його завжди ображав. Петрик не знав, пригощати Сашка, чи ні?

- А як би ви вчинили у цих ситуаціях?
- Як порушені правила королеви Справедливість? *(Перелічити за номерами та пояснити їх дотримання чи порушення стосовно певних ситуацій).*

4. Вивчення на пам'ять вірша «Спішіть добро творити»

Врятує світ краса –
 Завжди так говорили.
 Тепер врятує світ лиш доброта,
 Бо однієї вже краси занадто мало,
 Бо стільки всюди зла – людина вже не та.
 Тож, люди на Землі,
 Спішіть добро творити,
 Щоб нам гне згинуту у морі зла,
 Щоб кожен міг серед краси прожити
 У царстві справедливості й добра.

5. Підсумок заняття.

Заняття 3. Що означає «жити по справедливості»?

У ч и т е л ь. Пригадайте правила королеви Справедливість, які вона вам надіслала, та просила їх краще запам'ятати. Пригадали? Ці правила

сьогодні допоможуть нам зрозуміти, що означає «жити по справедливості», і нарешті, швидше потрапити до країни, де живе королева Справедливість, бо вона, ви ж пам'ятаєте, чекає на нашу допомогу.

1. Розглядання ситуацій.

1) У школі проводили декламаторів. Учні з класу вирішили, що найкраще на ньому може виступити Марічка. Дівчинка добре підготувалася до конкурсу. Але напередодні захворіла на ангіну й не змогла прийти до школи. Однокласники почувалися ображеними. Марічці не телефонували, а коли вона одужала і повернулася до школи – з нею ніхто не розмовляв.

2) Найкращим футболістом у класі був Петрик. Тож коли у школі проводили змагання з футболу, однокласники покладали на Петрика великі надії. Та на гру, що відбулася після уроків, хлопець не прийшов – переглядав по телевізору трансляцію матчу з футболу. Команда його однокласників програла. Коли наступного дня Петрика докоряли через поразку, він відповів, що вчинив так навмисно, слід, мовляв, слід усім учитися гарно грати...

- Порівняйте між собою обидві ситуації. Як вчинили головні герої та їх однокласники?

- Запропонуйте учасникам цих подій вихід із конфліктної ситуації.

- Які правила королеви Справедливість порушені у цих ситуаціях?

2. Питання та аналіз оповідання «Найсмачніший пиріжок».

Мама принесла три пиріжки. Дала кожному синочку по пиріжечку. Сергійко і Юрко почали їсти і сперечатися, чий пиріжок смачніший, а Миколка їв свій пиріжок мовчки. Біля дітей бігало і підстрибувало цуценя Франтик. Миколка відломив шматок пиріжка і дав Франтикові. Франтик проковтнув і почав облизуватися. Мама сказала:

- Найсолодший пиріжок, напевно, у Миколки. Он як Франтик облизується!

Подивились Сергійко з Юрком на Франтика і також відломили йому по шматочку. Франтик з'їв і облизнувся.

- От Франтик і вирішив вашу суперечку, - сказала мама. –
Найсмачніший пиріжок – той, яким ти кого-небудь пригостив...

- Як учинив миколка?

- А як би ви вчинили на місці хлопчиків?

3. «Уявіть собі...»

1) Старенька бабуся просить вас піти до аптеки за ліками, а на вас чекають друзі.

2) У клас весняним ранком залетіла бджілка. Вона не може вилетіти на волю.

3) Мишко захворів, і його тривалий час немає у школі.

- Якими будуть ваші дії? Поясніть.

4. Читання вірша «Людина починається з добра».

Мудрець сказав: «Живи, добро звершай

Та нагород за це не вимагай.

Лише в добро і вищу правду віра

Людину відрізня від мавпи й звіра.

Хай оживає істина стара:

Людина починається з добра».

Не залежить доброта від зросту,

Не залежить доброта від віку.

Доброта з роками не старіє,

Доброта, як сонце, гріє.

- Чи можна людині, яка зробила добро, вимагати за це винагороди?

(Відповіді дітей).

- Так, потрібно робити добрі справи, надавати допомогу тим, хто її потребує, та при цьому не чекати винагороди. Чи не так вам наказувала королева Справедливість?

5. Підсумок заняття.

Заняття 4. Вистава з елементами лялькового театру «Суд над Несправедливістю»

Дійові особи: Королева Справедливість, Королева Несправедливість, вартіві (ляльки); міністри: Добро, Правда, Свіість, Чеість, Щирість; Суддя.

Звучить музика. З-за ширми з'являється королева Справедливість.

С п р а в е д л и в і с т ь. Дорогі діти, нарешті я з вами зустрілася. Ви собі не уявляєте, скільки я чекала на вас у своєму королівстві! Як я вам рада! Я знаю, довгий та складний шлях ви подолали для того, щоб потрапити сюди. Крок за кроком ви наближалися до мого королівства. І тепер, коли ви всі прийшли до мене, я стала значно сильнішою ніж моя сестра несправедливість. Її навіть залишили власні міністри: Зло, Брехня, лицемірство, Безчестя, Підступність. А вона сьогодні сама відповідатиме на судді за свої безчинства. Зараз я хочу вас ближче познайомити зі своїми міністрами: Добром, Свіістю, Чеістю, Правдою, Щирістю (*У костюмах із написами виходять діти та стають перед ширмою*).

Д о б р о. Вітаю вас, мої любі! Я – Добро, мені так хочеться обійняти вас, усіх-усіх!

Щ и р і с т ь. Щиро вітаю вас у нашій країні! Я – Щирість.

Ч е с н і с т ь. Маю честь усі запросити до зали суду.

С о в і с т ь. Завжди до ваших послуг.

П р а в д а. Я – Правда, мене ви легко впізнаєте.

С п р а в е д л и в і с т ь. А тепер уведіть до нашої зали королеву несправедливість.

Чути гуркіт барабанів, із-за ширми з'являється Несправедливість, її ведуть під вартою.

Ч е с н і с т ь. Одну хвилину, перепрошую, перш ніж висунути звинувачення королеві Несправедливість, я маю честь зауважити, що вона не гідна такої честі носити титул «королева», тому пропоную її називати просто – «Несправедливість».

Н е с п р а в е д л и в і с т ь. Я проти! Я була завжди королевою у цьому світі, так нею і залишуся, бо я сильніша за всіх, у мене більше підданих.

С п р а в е д л и в і с т ь. Може, краще запитаємо у всіх присутніх? Діти, що ви скажете на це? Залишимо їй титул? *(Відповіді дітей)*. А щодо сили та могутності Несправедливості, то ми про це ще дізнаємося, а у цьому нам допоможуть наші глядачі. Так, діти? Шановний пане Суддя, зачитайте звинувачення.

С у д д я. Несправедливість обвинувачується в тому, що примушувала людей ставитися до інших не однаково уважно. Одних – помічати, а інших – ні; одних – хвалити, а інших – ні; одним – допомагати, а іншим – ні.

Н е с п р а в е д л и в і с т ь. Чому ви у цьому вбачаєте несправедливість? Одні люди заслуговують на увагу, а інші – ні!

С п р а в е д л и в і с т ь. Діти, чи подобається вам, коли вас не помічають, не хвалять, не допомагають, коли ви цього потребуєте? Справедливо буде, щоб до кожного із вас, незважаючи ні на що, ставилися однаково уважно, неупереджено, і щоб ви чинили так само стосовно інших.

С у д д я. Несправедливість обвинувачується в тому, що заперечувала вибір на свободу інших людей.

Н е с п р а в е д л и в і с т ь. Мені краще знати, що потрібно іншим людям!

С п р а в е д л и в і с т ь. Звідки? Адже ти, моя сестро, нікого не любиш і не поважаєш. Хіба може любляча людина говорити таке: «Ти з тим не грайся, а тільки зі мною, бо я з тобою не буду дружити!», або: «ти мені не товариш, коли не граєш у шахи, як я».

П р а в д а. Скажіть, діти, правду, чи трапляється, що ви чините так само? *(Відповіді дітей)*

С п р а в е д л и в і с т ь. Справедливо буде, якщо людина не втручатиметься не у своє діло, не заважатиме іншим діяти так, як вони цього бажають, а поважатиме вибір інших людей. Діти, ви погоджуєтесь зі мною? *(Відповіді дітей)*.

Н е с п р а в е д л и в і с т ь. Щось мені у голові паморочиться... Як у вас стає задушно...

С у д д я. несправедливість обвинувачується у тому, що примушує людей бути корисливими.

Н е с п р а в е д л и в і с т ь. А як інакше? Потрібно товаришувати тільки з тими, хто тобі потрібний. Ну, наприклад, із відмінником необхідно обов'язково дружити, бо коли-небудь дасть тобі списати. А ще, краще ось так: «Мамо, давай я помию посуд, ти ж так стомилася, а ти мені за це купиш кілограм цукерок!»

С п р а в е д л и в і с т ь. Ну, як вам така наука, діти? *(Відповіді дітей)*.

Щ и р і с т ь. Як це ганебно! Як можна бути такою нещирою та підступною?

Н е с п р а в е д л и в і с т ь. А тебе ніхто тут не питає, мовчи!

П р а в д а. не варто з нею сперечатися, Несправедливість не любить, коли їй говорять правду.

С п р а в е д л и в і с т ь. Справедливо буде так: надавати допомогу всім, хто її потребує, незалежно від того, зробила або зробить добро для вас ця людина. Допомогати людям треба щиро й при цьому не чекати на винагороду.

Н е с п р а в е д л и в і с т ь. Стає дедалі спекотніше, ой – і серце вже поколює! Принесіть мені води!

С о в і с т ь. Зовсім сором втратила Несправедливість, де у тебе серце взялося?

С у д д я. Несправедливість обвинувачується в тому, що примушувала інших мститися за завдані колись образи, грубість, нечесність.

Н е с п р а в е д л и в і с т ь. А що тут поганого? Я завжди караю тих, хто мене хоч раз образив, нагрубив мені. І це буде справедливо!

С п р а в е д л и в і с т ь. Що є справедливим – мені краще знати. Діти час від часу можуть помилятися, говорити одне одному погані слова, образати, бути нещирими, але згодом, коли дорослішають, шкодують про це. Я в цьому впевнена. І тому несправедливо, коли ви починаєте пригадувати

своїм товаришам образи через час, день, рік. Гірше того – мститися, придумувати, як покарати кривдника.

Ч е с н і с т ь. Зізнайтеся чесно, хто-небудь із вас так поведився?

Н е с п р а в е д л и в і с т ь. Хто скаже правду? Я переконана, що всі присутні так чинять. Те ж мені – «не пригадувати», «не мститися»! Знайшли тут справедливість. А ну, підведіть руку, хто з вас хоч раз не пригадував товаришеві образу, грубість і не мстився?

С о в і с т ь. А ще й вистачає совісті звинувачувати наших глядачів!

С у д д я. Отже, наведені звинувачення вважаю справедливими. Несправедливість – винна.

Н е с п р а в е д л и в і с т ь. усе, я так більше не можу! Мені зле, допоможіть! *(Падає і зникає)*

С п р а в е д л и в і с т ь. Сталося те, що й повинно було статися – ми перемогли.

У с і р а з о м. Ми довели, що справедливість сильніша за несправедливість. Можливо, сьогодні вам зустрічатимуться люди, які цього, на жаль, не розуміють. Допоможіть їм, повідомте, що знаєте про справедливість та несправедливість у цьому світі, а краще – самі чиніть справедливо. Вас так краще зрозуміють.

С п р а в е д л и в і с т ь. Любі діти! Будьте правдивими, не байдужими до чужого болю, поважайте себе та оточуючих. Ще раз дякую. До зустрічі!

Звучить музика. Спочатку йде королева Справедливість, а за нею її міністри.